

AMADEU-JESÚS SOBERANAS I LLEÓ.
(1938-2014)

El 14 d'abril de 2014 va morir Amadeu-J. Soberanas, nascut al Catllar (Tarragonès) el 1938. El vam conèixer jove, ben plantat, amb inquietuds intel·lectuals i maneres insenescents. Ja aleshores el vèiem apassionat amb textos, paraules o situacions que el duguessin pel camí de la investigació en un marc idoni i excepcional: el de la Biblioteca de Catalunya. Hi ingressà poc després d'haver oposat al Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos (1969) amb col·legues com Manuel Mundó o Rafael Conde per citar-ne algun del grup d'arxius, i com Mercè Dexeus, Manuel Sánchez Mariana o Arcadio Castillejo, del grup de biblioteques, i poc abans d'haver obtingut el grau de doctor amb la tesi *La Crònica de Sant Joan de la Penya: materials per a la seva edició crítica* (1973). El seu bagatge incloïa haver estat encarregat de la Secció de Reserva de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona com a facultatiu interí (1967-1969), complementat, poc més tard i de manera breu, amb la direcció de la Biblioteca de la Universitat Autònoma de Barcelona (1972-1973).

La seva figura es perfilava, potser volgudament —o potser ens ho semblava—, com la del conservador erudit hereu de la tradició precedent, estudiós i curador de documents, i pròfug, en sentit figurat, de la gestió. Treballà a la Biblioteca de Catalunya de 1969 a finals de 1992: primer com a facultatiu responsable de l'arxiu; com a conservador de manuscrits i de la reserva impresa des de 1971 —any de la jubilació de Pere Bohigas—, i, finalment, a partir de 1978, com a conservador de manuscrits, en tots els casos amb les funcions inherents en aquells moments. L'1 de gener de 1993 demanà l'excedència voluntària, i es dedicà més plenament a la docència i al món editorial.

Compaginà, doncs, la seva dedicació al patrimoni bibliogràfic amb d'altres activitats que s'hi relacionaven, en una franja prou dilatada. Exercí la docència universitària —rere una mirada qui sap si tímida escudada amb ulleres de gran format— a la Universitat de Barcelona (1964-1986), on impartiria llengua i literatura catalanes i paleografia; a l'Escola de Bibliologia de Barcelona (de 1975 als primers vuitanta), i a la Universitat Autònoma de Barcelona, com a professor associat (1990-1992) i, més tard, com a titular (1993-1998) i catedràtic de literatures romàniques (1998-2003).

Del 1985 al 2005 assumiria, com a continuador de l'obra de Josep Maria de Casacuberta a l'Editorial Barcino, la direcció d'Els Nostres Clàssics i de la Biblioteca Verdagueriana, alhora que impulsaria l'edició de texts d'altres àmbits, amb la creació de la Biblioteca Baró de Maldà. La seva vessant com a director literari, però, ja ha estat descrita en altres fòrums: s'hi destaca que, rere enllestir edicions que ja estaven en marxa, en va promoure de noves; que fomentà la publicació d'edicions crítiques —de clàssics com *Llibre d'Amic e Amat*, de Ramon Llull a cura d'Albert Soler (1995), *Llibre dels feits*, de Jaume I a cura de Jordi Bruguera (1991), *Corpus d'antiga poesia popular* a cura de Josep Romeu (2000), i la finalització dels *Furs de València* a cura de Germà Colón, Arcadi García i Vicent García Edo (1970-2007), o d'autors d'èpoques posteriors com Pere Serafí i el Baró de Maldà. Ell mateix emprengué i conclougué l'edició crítica de les *Homilies d'Organyà*, en col·laboració amb Armand Puig i Andreu Rossinyol (2001), i l'establiment del text dels *Quaderns d'exorcismes* de Jacint Verdaguer, en aquest cas amb Joan Bada i Joan Santanach (2002).

Val a dir que la darrera i prolongada etapa professional a l'editorial, l'allunyament de Barcelona i, més tard, la jubilació i problemes de salut van debilitar la vinculació assolida en l'etapa anterior a la Biblioteca fins al punt d'esdevenir més testimonial que no pas professional, la qual cosa no vol dir que, transcorregut un temps des del seu decés i amb la perspectiva de futur, no se senti el buit i l'empremta que hi va deixar. Van ser llargues hores de dedicació, de decisions, d'intercanvis, d'opinions contrastades... de relació.

Els seus interessos van ser plurals, com ho foren també els seus coneixements —de llengües clàssiques i modernes, de bibliografia, de paleografia, d'història del llibre i del món dels impres-

sors i editors ...—, les seves realitzacions, les seves relacions i els seus col·laboradors. Codicologia, manuscrits, tipografia, lexicografia, litúrgia i bibliografia, sense excloure una breu incursió orientada a l'ensenyament del català, es retrobaven en estudis i edicions, introduccions, pròlegs i exposicions, en un abast d'ampli espectre cronològic i diversitat de coautors. La seva mirada, però, propendia a les terres tarragonines, els seus personatges i els seus textos.

Amb ploma sapient i destresa de polígraf, recorregué el terreny fressat per destacats arxivers, historiadors i bibliògrafs, que eixamplà a d'altres perfils, entrelaçats alguns per motius històrics i d'altres per vincles de coetaneïtat i d'amistat. Entre tots ells, esmentaríem, seguint el fil de la història, des de la dedicació a Josep Romaguera o Bonaventura Hernández Sanahuja, a la destinada a Jordi Rubió, Pere Bohigas o Germà Colón. Per bé que se centrà en treballs de caire codicològic i manuscrit, tipogràfic, o en tasques de transcriptor i editor —en aquest supòsit, caldria incidir en l'edició del segon volum dels *Diàlegs* de sant Gregori i de les *Homilies d'Organyà* ja esmentades—, analitzà també biblioteques i les seves col·leccions, posant èmfasi en la de Pere Antoni d'Aragó i la conservació del seu llegat.

La codicologia atragué la seva atenció de bon començament, primer projectada en documents tarragonins, més endavant projectada sobre un ventall desplegat. D'aquesta inclinació sorgí la publicació amb Pere Bohigas i Anscari Manuel Mundó d'unes «Normes per a la descripció codicològica dels manuscrits», publicades d'entrada en el volum dels anys 1973-1974 de la revista *Bibliotecnologia*, i tota una sèrie d'articles, sigui sobre el *Repertori de Manuscrits Catalans* de Pere Bohigas, sigui sobre els manuscrits lul·lians de la Biblioteca de Catalunya.

Abundà en l'edició i estudis sobre textos medievals, començant per la primera edició de la *Crònica general de Pere III el Cerimoniós*, dita comunament *Crònica de Sant Joan de la Penya* el 1961, a la qual en seguiren d'altres: *La Versión catalana de los Dialogorum Libri IV del Papa San Gregorio, transcripción del Libro IV*, presentada com a tesi de llicenciatura el 1964, el *Llibre del mostassaf d'Eivissa*, la *Representació de l'Assumpció de Madona Santa Maria*, text religiós teatral anònim del segle XIV, les *Homilies d'Organyà*, etc. De la lectura dels textos s'inferiren els treballs de caire lingüístic, especialment lexicogràfics. De la cerca de materials s'esdevingué alguna troballa inesperada; pensem ara en el fragment de la traducció galaicoportuguesa de la *Suite de Merlin* (ms. 2434 de la Biblioteca de Catalunya) o en un manuscrit hebraicoaljamiat de la mateixa Biblioteca (ms. 3090), que ha passat a la història del llibre com a «Còdex Soberanas».

La seva producció editora s'eixamplà també a textos moderns i contemporanis, entre els quals destacaríem els dedicats a Jacint Verdager i a Joan Salvat-Papasseit, i, en part, a Joan Miró i J. F. Ràfols.

Pel que fa al camp més pròpiament tipogràfic s'interessà pels incunables, en particular pels de la Biblioteca de Catalunya i pels que es preveia que hi havien d'ingressar, alhora que en feia l'anàlisi individualitzada d'algunes edicions —circumscribent bàsicament a llibres litúrgics o emanats de l'Església (l'*Ordinarium* de Barcelona de 1501, el *Processionarium* de Tarragona o les sinodals de Girona), i a les edicions de Nebrija i del Prior.

La seva professió l'encaminà sovint vers la bibliografia, o fins i tot vers la biobibliografia. Desfilen en el seu haver la bibliografia essencial de Josep Maria de Casacuberta, la de Pere Bohigas i Balaguer, la de Jordi Rubió i Balaguer, la de Marçal Olivari, la de Mn. Joan Bonet i Baltà, la de Germà Colón... a sumar la d'alguns tarragonins com és ara Bonaventura Hernández Sanahuja, F. Xavier Ricomà Vendrell, Emili Morera i Llauredó...

L'Amadeu —en Soberanas— ha mort en la plenitud de la maduresa, i de manera, per a nosaltres, sobtada. Aquestes pinzellades biogràfiques són excessivament breus. Caldria una revisió de la història documental escrita i també de l'oral per acostar-nos amb més justícia a una vida dedicada a l'estudi, aprofundit sobretot amb relació a la filologia. La bibliografia de la seva obra, recollida a través de diversos canals i deutora en bona part d'altres reculls, i continguda a les pàgines 495-506

d'aquest mateix volum, n'és un reflex aproximat. Potser la recerca acurada dels seus papers faciliti temps a venir un acostament precís a la realitat vital i intel·lectual del personatge. Obrim, mentrestant, les *Homilies d'Organyà* per una de les seves pàgines...

Joana ESCOBEDO
Biblioteca de Catalunya
Anna GUDAYOL
Biblioteca de Catalunya

FRANCESC VALLVERDÚ I CANES, IN MEMORIAM.
(1935-2014)

La nit del 12 de juny ens va deixar als 78 anys, a causa d'una malaltia inesperadament ràpida i fatal, Francesc Vallverdú i Canes, membre de la Secció Filològica des de l'any 2002. Tant la Secció com tot l'Institut d'Estudis Catalans lamentem profundament la seva mort.

Vallverdú s'havia llicenciat en Dret per la Universitat de Barcelona, però va exercir poc temps d'advocat. La seva vida professional es va desplegar sobretot a Edicions 62, durant prop de quatre dècades, entre el 1965 i el 2003, amb el càrrec de cap de redacció. Ell mateix es va referir a aquesta editorial com la seva "universitat" i el seu laboratori de treball.

En efecte, gràcies al suport de Josep M. Castellet, director literari d'Edicions 62, i partint de l'observació directa de les dificultats dels autors per a consolidar els diferents estils de redacció, va poder elaborar i publicar el seu primer gran estudi: *L'escriptor català i el problema de la llengua* (Barcelona: Edicions 62, 1968).

Ben aviat es va convertir en un autor de referència en la naixent sociolingüística catalana, amb obres com *Dues llengües: dues funcions?* (Barcelona: Edicions 62, 1970) i *El fet lingüístic com a fet social* (Barcelona: Edicions 62, 1973), estudi que havia obtingut l'any anterior el Premi Joan Fuster d'assaig.

Ja des d'aleshores va contribuir també al coneixement de la situació social de la llengua catalana en l'àmbit hispànic, amb dues obres com *Sociología y lengua en la literatura catalana* (Madrid: Cuadernos para el Diálogo, 1971) i *Ensayos sobre bilingüismo* (Barcelona: Ariel, 1972).

L'any 1973 va ser un dels membres fundadors del Grup Català de Sociolingüística, constituït a Prada i presentat internacionalment en el Congrés de Sociologia de Toronto de 1974 —tot i que Vallverdú no pogué ser present en cap d'aquests actes, perquè li havia estat retirat el passaport a causa de la seva militància política. El Grup Català de Sociolingüística, després Associació de Sociolingüistes de Llengua Catalana, es va incorporar l'any 2008 a l'Institut com a societat filial, amb el nom actual de Societat Catalana de Sociolingüística.

Francesc Vallverdú va ser durant uns anys —entre 1991 i 1999, després d'Antoni M. Badia i Margarit— president del Grup Català de Sociolingüística i director —entre el 1977 i el 2000— del consell de redacció de *Treballs de Sociolingüística Catalana*, que avui continua essent la revista de la Societat.

Vallverdú, com dèiem, s'havia implicat en l'acció política des de la seva incorporació el 1959 al PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya) i la seva intervenció en l'orientació de la política lingüística durant els darrers anys de la dictadura de Franco i al llarg de la transició democràtica va ser crucial.

Aquesta perspectiva més política de la seva activitat en part es reflecteix als documents de l'Àrea de Llengua del Congrés de Cultura Catalana —que es va desenvolupar entre 1976 i 1977—, i en la qual el GCS s'implicà de ple, sota la coordinació del Dr. Badia, però Vallverdú també va